

Adam van Vianen, Kan.
Utrecht, 1614. Verguld
zilver, hoogte 25 cm.
Collectie Rijksmuseum
Amsterdam.

Kwab

Dutch Design in de eeuw van Rembrandt

Tekst Marloes de Moor

Echt charmant klinkt het niet. Kwab. Invloedrijk is deze eigenzinnige, decoratieve kunstvorm zeker wel geweest. Het succes verspreidde zich over Europa. Wat maakte deze stijl nu zo bijzonder? En hoe kreeg het kwabornament uiteindelijk erkenning als kunststijl?

Het woord 'kwab' zal de meeste mensen in eerste instantie geen lovende jubelkreten ontlokken. Beelden van lillende, weke vetrollen dringen zich op. Anders is dat als het gaat om de zogenoemde kwabstijl die in de 17de eeuw als een uitzonderlijk Nederlands fenomeen werd beschouwd. De elite sierde haar weelderige interieurs op met kwab. Rembrandt was zo onder de indruk dat hij kwab in zijn schilderijen afbeeldde.

Geniale zilversmeden bedachten de kwabstijl

Je zou het een ornament kunnen noemen, maar volgens Reiner Baarsen, conservator meubelen bij het Rijksmuseum, doet dat het bijzondere verschijnsel eigenlijk geen recht. 'Eerder kun je het beschouwen als de eerste abstracte kunst uit de 17de eeuw. Geniale zilversmeden bedachten de kwabstijl en pasten die toe op goud, zilver en meubelen. Tot dan toe werd altijd iets afgebeeld wat al bestond. Wat de zilversmeden maakten, was geheel aan de fantasie ontsproten. Daardoor ontstonden vreemde, mysterieuze vormen die vervloeiden. Alsof je naar de wolken kijkt en daarin steeds weer iets anders ziet,' legt Baarsen uit.

Pas in de 19de eeuw werd voor deze kunstvorm de niet al te charmante term 'kwab' bedacht, die verwees naar de kwabachtige vormen van de ornamenten. De kwabstijl vindt zijn oorsprong in de 16de eeuw. Kunstenaars maakten toen al gekke wezentjes en surrealistische monstertjes, zoals Jeroen Bosch dat deed. De Nederlandse zilversmid Paulus van Vianen raakte daardoor geïnspireerd. Hij

kreeg een betrekking aan het hof van Keizer Rudolf II in Praag. In opdracht van de keizer maakte hij kunstwerken. Daar ontstond de eerste aanzet tot het ontwikkelen van de kwabstijl. 'Zijn broer Adam van Vianen zette dit fenomeen in Utrecht voort. Paulus en Adam moeten veel met elkaar geschreven hebben, want hun werk was feilloos op elkaar afgestemd. Adam pakte de kwabstijl moeiteloos op.' Nadat Paulus van Vianen in 1613 overleed, liet het gilde van Edelsmeden in Amsterdam ter nagedachtenis van hem een monument ontwerpen. Baarsen: 'Zijn broer Adam vervaardigde in opdracht van het gilde een vergulde zilveren kan. Er is geen ander object dat zo beroemd is en zo vaak werd afgebeeld op schilderijen. In werken over de Griekse oudheid of in een Bijbelse voorstelling kreeg deze kan vaak een plek. Ook Rembrandt beeldde kwab af in zijn werk. Zo is op zijn schilderij Danaë een kwabbig, gouden bed te zien.' Later ging de Amsterdamse zilversmid Johannes Lutma soortgelijke kwabornamenten maken. 'In opdracht van het stadsbestuur ontwierp hij een geelkoperen koorhek in kwab voor de Nieuwe Kerk in Amsterdam. Het toont aan dat de stijl officiële status had gekregen.' Het Nederlandse kwabontwerp groeide uit tot een trend in Engeland, Duitsland en Frankrijk.

Het Rijksmuseum toont deze zomer tijdens de tentoonstelling *KWAB. Dutch Design in de eeuw van Rembrandt* de mooiste zilveren voorwerpen, schilderijen, meubelen, tekeningen, behangsels en andere kunstwerken in kwabstijl. 'Je dompelt je onder in een kwabbad en zal de wereld nooit meer zo zien als voorheen.'

Rijksmuseum
Museumstraat 1
1071 XX Amsterdam
+31 (0) 20 6747 000
www.rijksmuseum.nl

Dagelijks geopend van 09.00 - 17.00 uur. De tentoonstelling *KWAB. Dutch Design in de eeuw van Rembrandt* is te zien van 30 juni t/m 16 september. Reinier Baarsen schreef het boek *KWAB. Ornament als kunst in de eeuw van Rembrandt*, met een bijdrage van Ine Castelijns Van Beek, nai010 uitgevers, 304 pagina's, ISBN 978 94 62084 27 8, € 40,-.